

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 7 december 2017

Mål nr

T 6008-16

PARTER

Klagande

Bure Equity AB, 556454-8781

Nybrogatan 6

114 34 Stockholm

Ombud: Advokat ME

Ombud: Advokat BK

Motpart

1. Rushrail AB i konkurs, 556674-1228

Box 5339

102 47 Stockholm

Ombud: Advokaterna HF och JB

Dok.Id 142185

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

2. Scandinavian Trainpartner AB, 556943-7485

c/o Residenset AB

Viktor Rydbergsgatan 14

411 32 Göteborg

Ombud: Advokat PS

SAKEN

Talan mot bolagsstämmobeslut

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2016-11-25 i mål T 11709-15

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att Bure Equity AB har rätt att föra talan mot beslut vid bolagsstämmor i Rushrail AB den 10 april och den 16 juli 2014.

Högsta domstolen lämnar tillstånd till prövning beträffande målet i övrigt.

Högsta domstolen upphäver hovrättens dom och lämnar tillbaka målet till hovrätten för fortsatt handläggning.

Hovrätten ska pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN M.M. I HÖGSTA DOMSTOLEN

Bure Equity AB har yrkat att Högsta domstolen ska i första hand fastställa tingsrättens dom samt befria bolaget från skyldighet att ersätta Rushrail AB i konkurs och Scandinavian Trainpartner AB för rättegångskostnader i

hovrätten och i andra hand upphäva hovrättens avvisningsbeslut och återförvisa målet till hovrätten för ny handläggning.

Rushrail AB i konkurs och Scandinavian Trainpartner AB har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 8.

SKÄL

Prejudikatfrågan

1. Frågan är om en aktieägare som har strukits i aktieboken har rätt att föra talan mot bolagsstämmobeslut.

Bakgrund

2. Bure Equity AB (Bure) förvärvade år 2012 genom nyemission 30 procent av aktierna i Rushrail AB (Rushrail) och infördes då också som aktieägare i aktieboken för Rushrail. Bures aktier omfattades av förbehåll om förköp och hembud till förmån för den andra aktieägaren i Rushrail, Couplers Inc AB (Couplers). Mellan Bure och Couplers fanns också ett aktieägaravtal som bl.a. innebar att Bure under viss tid inte utan samtycke fick överlåta sina aktier.

3. Bure överlät per årsskiftet 2012/13 aktierna till ett dotterbolag. Detta kom till Rushrails och Couplers kännedom den 9 juli 2013. Dagen därpå meddelade företrädare för Couplers att man godtog överlåtelsen men ansåg att

dotterbolaget var skyldigt att hembjuda de förvärvade aktierna. Bure lät den 12 juli 2013 överlåtelsen till dotterbolaget gå tillbaka.

4. I augusti 2013 gjordes ändringar i Rushrails aktiebok. Ändringarna fick till följd att Bure inte längre stod upptaget som aktieägare.

5. Den 10 april 2014 hölls det årsstämma i Rushrail. Stämman beslutade bl.a. om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter och den verkställande direktören. Den 16 juli 2014 hölls ytterligare en stämma då det beslutades om nyemission m.m. De nya aktierna kom sedermera att tecknas av Scandinavian Trainpartner AB (STP).

6. Bure, som inte hade deltagit i de båda stämmorna och inte heller hade fått några kallelser, väckte vid tingsrätten talan mot Rushrail enligt 7 kap. 50 § aktiebolagslagen (2005:551) och yrkade att besluten om ansvarsfrihet respektive nyemission m.m. skulle upphävas. Rushrail, som bestred Bures talan, yrkade i första hand att talan skulle avvisas.

7. Tingsrätten avslog avvisningsyrkandet och upphävde besluten om ansvarsfrihet respektive nyemission m.m. Rushrail överklagade tingsrättens dom och STP intervenierade på Rushrails sida, såvitt gäller talan om beslutet angående nyemission m.m. Hovrätten har avvisat Bures talan.

8. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om Bures rätt att föra talan om klander av bolagsstämmobeslut. Frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt har förklarats vilande.

Parternas inställning

9. Bure har gjort gällande att bolaget har rätt att föra talan mot stämmobesluten, eftersom det vid tiden för talans väckande var aktieägare i Rushrail och tidigare hade blivit infört i aktieboken men därefter felaktigt strukits i

aktieboken. Bure har i det sammanhanget åberopat 7 kap. 50 § första meningen aktiebolagslagen. Enligt Bure har bolaget under alla förhållanden, även om det skulle anses ha genom strykningen förlorat sin talerätt, återvunnit denna genom att agera mot strykningen på ett adekvat sätt. Bure har i den delen gjort gällande att 50 § andra meningen ska tillämpas analogt.

10. Såväl Rushrail som STP har i Högsta domstolen vidhållit sin uppfattning att Bure inte har talerätt. De har därvid hänvisat till att Bure vid tiden för talans väckande varken var införd i aktieboken eller obehörigen hade vägrats införing i denna. De har särskilt gjort gällande *att* det vid prövningen av Bures talerätt enbart ska tas hänsyn till aktiebokens faktiska innehåll, *att* strykningen av Bure under alla förhållanden var korrekt, eftersom Bure hade överlåtit sina aktier *och att* styrelsen i Rushrail i vart fall hade goda skäl för åtgärden. De har bestritt att det finns förutsättningar att i detta fall tillämpa 7 kap. 50 § aktiebolagslagen vare sig direkt eller analogt.

Den rättsliga regleringen av förandet av aktiebok

11. Bestämmelser om förande av aktiebok i bolag som inte är avstämningsbolag finns i 5 kap. aktiebolagslagen. Av 7 § framgår att styrelsen är ansvarig för att aktieboken förs. I 9 § första stycket regleras införing i aktieboken med anledning av att aktier har övergått till ny ägare. Styrelsen eller den som styrelsen har bemyndigat ska, när någon styrker sitt förvärv, genast föra in förvärvaren som aktieägare i aktieboken. Införande av en ny aktieägare förutsätter att denne har begärt att bli införd; styrelsen kan alltså inte på eget initiativ föra in en ny aktieägare (se Albert Kôersner, Om aktiebok, inregistrering av aktier och aktieförvärv, 1916, s. 72 och Jan Sandström, Aktiebok och rösträtt i Festskrift till Knut Rodhe, 1976, s. 387).

12. Aktiebolagslagen innehåller inte några bestämmelser om strykning eller avregistrering av tidigare aktieägare. En sådan åtgärd utgör därför normalt

enbart ett led i införandet av ny aktieägare; införingen medför att aktieboken inte längre anger den tidigare aktieägaren som aktuell aktieägare. Det utesluter i och för sig inte att den som har överlåtit sina aktier stryks i aktieboken utan samband med att den nya aktieägaren förs in (se Sten Andersson m.fl., Aktiebolagslagen. En kommentar, Supplement 12, april 2017, s. 5:20) men en sådan strykning förutsätter en begäran från den tidigare aktieägaren. Det utesluter inte heller att styrelsen korrigerar oriktiga anteckningar (se Svante Johansson, Svensk associationsrätt i huvuddrag, 11 uppl. 2014, s. 300, Kôersner, a.a. s. 94 f. och Curt Olsson, Aktieförvärvares rätt i förhållande till bolaget, 1949, s. 149), men det måste då vara fråga om rättelser av uppenbara misstag, t.ex. sådana som beror på en sammanblandning av två namn. I övrigt har en i aktieboken införd aktieägare rätt att förlita sig på att inte bli struken från aktieboken förrän det genom domstols avgörande eller – om bolagsordningen innehåller en skiljeklausul – genom skiljedom har slagits fast att aktieboken har ett felaktigt innehåll (se Kôersner, a.a. s. 94, jfr även Sandström, a.a. s. 387 ff. och Olsson, a.a. s. 148 f.).

13. Enligt 5 kap. 9 § andra stycket aktiebolagslagen ska, om ett förhållande som angetts i aktieboken har ändrats på något annat sätt än som avses i paragrafens första stycke, ändring genast göras i aktieboken. En sådan ändring kan styrelsen göra på eget initiativ. Bestämmelsen är tillämplig exempelvis när en aktieägare har bytt efternamn eller adress. Den aktualiseras också sedan förbehåll avseende befintliga aktier har tagits in i bolagsordningen. (Se prop. 2004/05:85 s. 577 f.) Den ger emellertid inte styrelsen någon behörighet att på eget initiativ föra in en ny aktieägare i aktieboken eller avregistrera den som redan är införd.

14. Om aktier omfattas av förköps- eller hembudsförbehåll, aktualiseras särskilda bestämmelser i 4 kap. aktiebolagslagen om anteckning i aktieboken. Av intresse i detta sammanhang är att den som har förvärvat aktier som omfattas av ett hembudsförbehåll snarast efter förvärvet ska anmäla aktieöver-

gången till bolagets styrelse (30 §). I bolag som inte är avstämningsbolag ska en sådan anmälan antecknas i aktieboken (31 §), men förvärvaren får inte föras in förrän det står klart att lösningsrätten inte har utnyttjats (35 §). Lagen anger inte huruvida den tidigare aktieägaren i denna situation får strykas i aktieboken innan den nye ägaren har förts in. På samma sätt som vid överlåtelser av aktier som inte omfattas av hembudsförbehåll får emellertid en sådan förtida avregistrering anses förutsätta en begäran från den tidigare aktieägaren.

Rätten att föra talan mot bolagsstämmobeslut

15. Bestämmelser om talan mot bolagsstämmobeslut finns i 7 kap. 50 § aktiebolagslagen. Där framgår att en sådan talan får föras av aktieägare, styrelsen, styrelseledamöter och den verkställande direktören. För aktieägare gäller – såsom följer av 4 kap. 37 § – en särskild begränsning; aktieägaren får inte föra en sådan talan förrän han eller hon har blivit införd i aktieboken. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte ifråga om aktieägare som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare (se 7 kap. 50 § andra meningen, jfr prop. 1944:5 s. 169 och 369).

16. Lagtexten reglerar inte uttryckligen frågan om talerätt i den speciella situationen att någon har blivit struken i aktieboken fastän han eller hon fortfarande är aktieägare. Detta torde bero på den särskilda reglering som gäller ifråga om förande av aktiebok och som bygger på att den som har förts in i aktieboken normalt inte får strykas i denna förrän i samband med att en ny aktieägare förs in (jfr p. 12–14).

17. Huvudregeln får emellertid likväl anses vara att den talerätt som en aktieägare förvärvar i och med införingen i aktiebok faller i och med att han eller hon stryks i aktieboken (se prop. 1975:103 s. 412, där det uttalas att aktieägare för att få föra talan måste vara legitimerad som sådan när talan

väcks och så länge han för talan). Det sammanhänger med att 4 kap. 37 § aktiebolagslagen ger uttryck för en mera allmän princip om att en aktieägare kan utöva sina förvaltningsrättigheter i bolaget bara om aktieägaren är införd i aktieboken.

18. Behovet av att upprätthålla principen om aktieägarrättigheternas anknytning till införing i aktieboken gör sig emellertid gällande med olika styrka på skilda områden. När det är fråga om aktieägares rätt att delta på bolagsstämma gäller principen undantagslöst (se 7 kap. 2 § första stycket aktiebolagslagen). Detta är naturligt med hänsyn till att en annan ordning skulle öka risken för att en bolagsstämma tvingas ta ställning i svårlösta tvister om vem som äger företräda en viss aktie vid stämman. Det är inte lika givet att principen bör gälla generellt ifråga om utövandet av olika slag av minoritetsrättigheter som flera personer kan utöva parallellt, såsom är fallet i fråga om rätten att föra talan mot stämmobeslut.

19. Bestämmelsen i 7 kap. 50 § andra meningen aktiebolagslagen – att även aktieägare som obehörigen har vägrats införing i aktieboken får föra talan mot stämmobeslut – syftar till att skydda aktieägare mot ett illojalt agerande från styrelsens sida. Det är tydligt att aktieägare har samma behov av skydd mot att bli strukna i aktieboken utan laglig grund. Visserligen kan obehörigen strukna aktieägare agera på andra sätt än genom en talan enligt 7 kap. 50 §. De kan kräva skadestånd eller polisanmäla styrelsens ledamöter för brott mot bestämmelserna om förande av aktiebok (jfr 30 kap. 1 § första stycket 2). De kan också begära att på nytt bli införda i aktieboken och de kommer då – om styrelsen vägrar att gå dem till mötes – att kunna stödja sig direkt på 7 kap. 50 § andra meningen. Ingen av dessa åtgärder ger dock aktieägarna tillräckligt skydd mot ett illojalt handlande från styrelsens sida. Det är mot den bakgrunden rimligt och följdriktigt att en obehörigen gjord strykning inte berövar aktieägaren hans eller hennes rätt att föra talan mot bolagsstämmobeslut.

20. Ett skäl mot en sådan ordning kan synas vara att aktieboken är offentlig (jfr 5 kap. 10 och 19 §§ aktiebolagslagen) och att såväl andra aktieägare som utomstående intressenter har ett befogat intresse av kunna förlita sig på att ägar- och maktförhållandena i bolaget inte avviker från vad de har kunnat läsa ut av aktieboken. Genom bestämmelsen i 7 kap. 50 § andra meningen har lagstiftaren emellertid redan på visst sätt brutit kopplingen mellan talerätt och införandet i aktiebok. En utomstående kan redan av den anledningen inte vara säker på att aktieboken förmedlar en korrekt bild av vilka som har rätt att föra talan mot ett bolagsstämmobeslut.

21. Om även aktieägare som obehörigen har strukits i aktieboken ska ha rätt att föra talan enligt 7 kap. 50 § aktiebolagslagen, förutsätter det att domstolen har möjlighet att pröva en fråga om aktiebokens riktighet inom ramen för sin prövning av kändens talerätt. I målet har med hänvisning till rättsfallet NJA 1990 s. 286 gjorts gällande att en domstol inte har någon sådan möjlighet. I det fallet ansåg Högsta domstolen att ett i behörig ordning justerat protokoll från bolagsstämma äger vitsord i fråga om beslutets innehåll, såvida inte i särskild rättegång har visats att beslutet haft annat innehåll. Rättsfallet kan inte tas till intäkt för att en domstol är förhindrad att prejudiciellt pröva huruvida ett aktiebolagsrättsligt beslut med visst ostridigt innehåll, t.ex. ett beslut att stryka någon i aktieboken, är lagligen grundat. Inte heller i övrigt finns det några hinder mot att vid den talerättsprövning som domstolen ska göra i ett mål enligt 7 kap. 50 § pröva om en strykning i aktieboken har skett obehörigen.

22. Slutsatsen är att en aktieägare som har blivit införd i aktieboken men därefter struken bör anses bibehållen vid sin rätt enligt 7 kap. 50 § första meningen aktiebolagslagen att föra talan mot ett bolagsstämmobeslut, om styrelsen har saknat laglig grund för att göra strykningen.

23. En särskild fråga är om denna fortsatta talerätt är beroende av att den strukna aktieägaren så snart han eller hon får reda på strykningen agerar på visst sätt, t.ex. uppmanar styrelsen att på nytt föra in honom eller henne i aktieboken. Vad som talar för det är framför allt att samarbetet inom ett bolag kan ställa krav på viss ömsesidig lojalitet och att det därför kan ankomma på aktieägare att gemensamt verka för att lösa konflikter dem emellan. Trots detta – och med hänsyn till det betydande skyddsintresse som obehörigen strukna aktieägare har – bör det dock inte vara en förutsättning för den fortsatta talerätten att aktieägaren protesterar mot strykningen hos styrelsen.

24. Inte heller kan en fortsatt passivitet från den strukna aktieägarens sida medföra att han eller hon förlorar sin talerätt. Även detta skulle urholka det skydd som bestämmelserna om förande av aktiebok är avsett att ge aktieägarna. Det skulle också öppna för tvister om huruvida den strukna aktieägaren har markerat, på ett tillräckligt tydligt sätt, att han eller hon inte godtar strykningen. Också intresset av att bestämmelserna om aktiebokens förande respekteras talar för att en strykning som har skett utan laglig grund bör påverka aktieägarens talerätt enbart om denne godkänner strykningen.

25. Vad som nu har sagts innebär att en aktieägare som har varit införd i aktieboken men har blivit struken utan laglig grund behåller sin rätt att föra talan mot ett stämmobeslut, oavsett om han eller hon har protesterat mot strykningen.

26. Inte heller omständigheter på styrelsens sida bör tillmätas någon betydelse, när styrelsen har agerat obehörigen. Det förhållandet att styrelsen har handlat i god tro när den har strukit en aktieägare i aktieboken utan att ha laglig grund för detta bör alltså inte inverka på aktieägarens talerätt.

Bedömningen i detta fall

27. I målet är ostridigt att Bure blev aktieägare år 2012 och då fördes in i aktieboken som aktieägare, att aktierna per årsskiftet 2012/13 överläts till ett dotterbolag men den 12 juli 2013 återfördes till Bure och att Rushrail, som blev informerat om överlåtelsen den 9 juli 2013, i augusti 2013 på eget initiativ strök Bure som aktieägare. Detta innebar att Bure, när talan väcktes, var aktieägare i Rushrail men inte längre införd i aktieboken som sådan.

28. Strykningen av Bure som aktieägare hade inte föregåtts av någon begäran från vare sig Bure eller Bures dotterbolag. Den utgjorde inte heller det slag av registreringsåtgärd som Rushrails styrelse självmant kunde vidta. Inte heller de särskilda bestämmelserna om hur aktieboken ska föras ifråga om hembudspflichtiga aktier gav Rushrails styrelse behörighet att stryka Bure som aktieägare.

29. Strykningen saknade alltså laglig grund. Vid sådant förhållande är Bure bibehållen vid sin rätt att föra talan mot de i målet aktuella stämmobesluten. Det saknar därvid betydelse att Bure underlät att på ett otvetydigt sätt begära att på nytt bli införd i aktieboken. Det saknar också betydelse om Rushrails styrelse agerade i god tro.

30. Den fråga som har ställts i prövningstillståndet ska besvaras i enlighet med detta. Vid denna bedömning bör det beviljas prövningstillstånd beträffande målet i övrigt. Hovrätten har avvisat Bures talan och inte prövat den i sak. Målet bör därför lämnas tillbaka till hovrätten för fortsatt handläggning.

31. Frågan om kostnaderna i Högsta domstolen ska enligt 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken prövas av hovrätten.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Svante O. Johansson och Sten Andersson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Janina Kastevik